

ըը, անմեղ կեանք մը՝ որ յանկարծ կը դադարի բարախելէ, տարիներէ փայփայողած յոյս մը որ յանկարծ կը ցնդի չար բախտին մէկ քմահաճոյքովը (Սոսին տակ, Հէ՛գ յիմար կիմ, Դարավերջիկ հիւանդը եւն.) : Իր երգին նիւթը կը կաղմեն նաեւ քաղաքի կնոջ զարդասիրութիւնը, աշխարհային հաճոյքները, պարասրահներու մըթնոլորտը, կեանքի պայքարին փորձանքները և սէրերը (Ժանեակներ, Մեմաստանի կոյսը, Խուկկը) ու հոս Սիպիլ իր կնոջական նկարագիրը, հոգեբանութիւնը եւ ամբողջ զգայնութիւնը երեւան կը բերէ :

Առաջին շրջանին վերջերը ան աւելի ներբացած ու աւելի խորհրդածութիւններու ժամանած երգիչ մըն է. հիանալի նրբութեամբ գիտէ պատկերացնել հոգեբանական զանազան վիճակները յոյսի, մարդկային անհուն իղձերու, սրտի պարապութիւններու, կեանքի փրկիստփայութեան ու վերլուծումի թեթեւ շնչոյ մը տալով իր երգերուն (Անցնելու մօտ, Իտէալը, Առուակը, Ինչո՞ւ, եւն.) :

Այս շնչոյ աւելի կը ճշտուի եւ կը զօրանայ իր մէջ երկրորդ շրջանին՝ հասնելով աւելի բարձր թռիչքներու, կեանքի իմաստը եւ անոր վախճանը մեղի բացատրող, ձկտելով նիւթէն վեր հոգեկան ապրումներու աշխարհը, ուր հոգին կը թափառէ գեղեցիկ, բարութեան ոլորտներու մէջ ու Մեծ Սիրոյն խարոյկին մէջ միշտ նոր կեանքով կ'արծարծի, կը վառի առանց երբեք հատնելու, (Աղուար երագ, Մի՛ ըսէ՛ք, Իդաբուս աշխարհը, Անուրջիս մէջ, Ժամանակին) : Այս և առնոց նման կրտորներու մէջ Սիպիլ հոգեկան մաքուր և բարձր տենչերու, գաղափարական փոխուած մտածութիւններու զմայլելի էջեր կու տայ մեղ, վերացնելով երկրայած հոգիները նիւթի ցած ու ախտաւոր պարունակներէն, պատրանքի կաշկանդող հմայքներէն, կրքի հզօր ազդեցութիւններէն եւ տանջող հաճոյքներէն :

Կը ճանչնայ իրական կեանքը, ճաշակած է դառնութիւններ (տես Արցունքները), բայց վշտի առջեւ անխախտելի է ամուր կանգնած ժայռի մը պէս, անշարժ է եւ

արի. չի սիրեր կեղծիքը, չ'ուզեր որ խաբեն զինքը ծածկելով ցաւալի իրականութիւնները, հոգին բղբառող անհուն ցաւերը :

«Կեանքի իրական մեծ սարսափներէն երբեք չըմտիցայ. չուզեցի որ զիս Սուտ տեսնէր ու զգուեն, օրօրէն. Մերկ ճամարտութեան ծարաւ էր հոգիս : Ու հիմա, թող զիս դալարեն, տանջեն. Հոգիս միշտ ազատ, անայլալ ու սէգ Յաղթապան՝ կ'ելլէ ցաւերու մէջէն. Միայն թէ զինքը չըմտեն երբեք» :
(Ճշմարտութեան ծարաւ)

Գործովոտ սիրտ մ'ունի հետեւաբար նաեւ բոլոր անոնց հանգէպ որ ցաւի տակ կը հեծեն : Զինքը կը մտահոգէ կիներու, մանաւնդ խեղճ ու անխնամ ձգուած աղջիկներու թշուառ վիճակը, ու առ հասարակ բովանդակ մարդկութեան տառապանքը, սուգերն ու սրտաբեկումները, (Տեսիլքներ) : Բնութեան տարբերութիւն մէջ կը տեսնէ համատարած սէրը. ատելութիւն ու քէն՝ մարդուն մէջ միայն կը գտնէ, որ նոյնիսկ յաճախ ազոռանքէն ալ ցած է ըլլալով Գիտակցօրէն գիշակներ (տես Ագուանքը, զբոլած 1915-ին միջազգային պատերազմի ատեն) : Այս մարդասիրական զգացումը՝ միացած իր կնոջական փափուկ եւ նուրբ մտածութիւններուն՝ մղած է զինքը իր կեանքին մէջ ալ զոհուելու մերձաւորին կարօտութիւններուն համար, բուժելու վէրքերը, սրբելու արցունքը թշուառներուն. իր ալպումի էջեր քառեակներէն մէկուն մէջ իր այլասէր հոգիին արձագանքը կը գտնենք շատ պարզ կերպով. կեանքը այն ժամանակ արժէք ունի իրեն համար :

«Եթէ մեր ցաւին, վշտին անտարբեր Մեր շուրջը սփռենք կորով, լոյս եւ սէր, եթէ դժբախտին, տեղաբնի, հէքին կարենանք յոյսով լեցնել հոգին. եւ լքուած, մարած ու վհատ սիրտերուն ներշնչել վրեժ հաւատքը անհուն» :

Ուրիշ յատկանշական տողեր են հետեւեալները, որոնց մէջ դարձեալ երեւան կու

զայ անոր լայն ու մարդասէր հոգին, երբ կը փափաքի մոռնալ մարդոց ցաւերը, չտեսնել զանոնք, չխորհիլ անոնց մասին եթէ իր ուժերը չեն զօրեր դարման տանելու անոնց. ա՛յնքան անոր հոգին կը տառապի զգալով :

«Յաւի, սուգի ջնջել սերմերն անհամար, Տառապողին որբել չիթերն արցունքին, Մինչեւ անոր յորդ աղբիւրները ցամքին. Թշուառութեան դէմ մաքառիլ քաջարար Ծայրատելով իր ծաւալ : Թէ այս ուժին ես չեմ կարող տիրանալ, Մարդոց վիշտերն, ո՛հ կ'ըղձայի գէթ մոռնալ» :
(Մոռնալ)

Զարմանալի կրնայ թուիլ ոմանց որ Սիպիլ հայրենասիրական երգեր բնաւ դրած չէ, եթէ չնկատենք իր միակ ու բացառութիւն կազմող Հայ լեզուն քերթուածը : Դիտելի է սակայն որ հայ ժողովրդական դրամատիկներ իր ծագման սկիզբէն մինչեւ 1880 թուականը՝ զուտ ձկտումնաւոր նկատուած մ'ունէին. մատենագիրները պաշտօն բաղիր մ'ունէին. մատենագիրները պաշտօն ունէին արծարծելու հայրենասիրութիւնը, աղբի եւ կրօնքի բարձր գաղափարներով դաստիարակել ժողովուրդը : Այդ նպատակին կը ծառայեցնէին ոչ միայն բանաստեղծութիւնը, ալ նաեւ թատրոնը եւ վէպը : Բայց յետոյ այդ ուղղութիւնը պաշտօնապէս դոյութիւն ունենալէ դադարեցաւ, թէեւ պէս դոյութիւն ունենալէ դադարեցաւ, թէեւ պէս հեղինակներ՝ որոնք հայրենասիրական մօթիւններ մշակեցին իրենց երգերուն մէջ : Հայրենասէր ըլլալու համար հարկ չկայ անպատճառ հայրենիքը երգել, անոր աւերակներու առջեւ լալ, եւ դիւցազներու օրինակները զնել հայրերիներու առջեւ : Սիպիլ հայրենասէր է գործնական մէջ հոգալով ու մտահոգութեամբ հայ իրական սեւ մտաւորական ու բարոյական բարձրագոյնին համար : Հայ աղջկան դաստիարակութիւնը անտարակոյս հիմն է առողջ եւ զիտակից ընտանիքի եւ հետեւաբար նաեւ հայրենիքի :

* * *

Ամփոփելով մեր վերլուծումի կէտերը կը տեսնենք որ Սիպիլ բանաստեղծու-

թիւնը իր ազնիւ հոգիին երգն է, որ մարդկութեան վերեւ կը հնչէ մայրական օրօրներու պէս քաղցրացնելու դառնութիւնները կեանքին, միխթարելու վշտին ծանրութեան տակ կըրձ ու վհատած մարդը : Սիպիլ հոգեպաշտ մըն է, նիւթէն վեր ելլել կը ճգնի միշտ, կը փնտռէ հոգին ամէն բանի մէջ՝ զգալով հանդերձ նիւթին ճնշող ազդեցութիւնը. ասկէ իր բանաստեղծութիւնը գաղափարային բան մ'ունի, անընթացի տեսիլներու կը նմանի, բայց բխած միշտ զգացող հոգիէ մը եւ ձգտող արտայայտելու անոր զանազան փոփոխութիւնները, վիճակները : Բացարձակապէս իրապաշտ երգիչ է Սիպիլ, եւ չի նմանիր Ատա Նեկրիի կամ Շուշանիկ Կուրդիեանի, որոնք իրատես գոյներով կը պատկերացնեն թշուառութիւնը, լիկուած, չարատանջ աշխատող բանուորը, փողոցի ցեխին մէջ նետուած աղքատին կեանքը, հացի կարօտ, ճուղած ու բոպիկ մանկութիւնը :

Սիպիլ ոմանիք քերթողուհի է. զգացումն ու երեւակայութիւնը յայտնապէս կը խօսին իր քով, մանաւնդ իր առաջին քերթուածներուն մէջ : Իր վրայ տպաւորութիւն թողած է, ինչպէս ըսինք, Պ. Դուրեան, եւ Փրանսական մեծ ոմանիքներէն Հիւկոյ, Լամարթին եւ Վիլենի. կարգացած է եւ սիրած նաեւ խորհրդապաշտ գրական դպրոցի բանաստեղծները. ասկէ է թերեւ իր ինչ ինչ երգերուն ստուերային և խորհրդածալ գիծերը : Բայց ամէնէն աւելի Դուրեանական շունչ մը կ'անցնի իր երգերուն մէջ. ինքն ալ անոր պէս կը սիրէ շողի, ցօղի, բոյրի, ծաղկի եւ սիւքի, ամէնէն քնքուշ էակներու պատկերներով արտայայտուիլ : Սակայն Սիպիլ ինքնատիպ է եւ ներշնչում ունեցող քերթողուհի մը՝ որ աննշան նիւթին իսկ կեանք կու տայ, կամ չարժանիքն իսկ գիտէ հոգիացնել, վերածել գաղափարական եւ դարձնել հոգին առինքնող ոյժ մը : Իր բոլոր երգերն ալ բան մ'ունին ըսելիք, ազնիւ ու բարձր զգացում մը հաղորդելիք ընթերցողին : Հաւասար արժէք չունին անշուշտ բոլոր կտորներն անխտրաբար, բայց ամէնքն ալ խորք ունին, հիւթեղ են :

Այսչափ Սիպիլի գաղափարապաշտութեան մասին: Վերջացնեմ իր խօսքով զոր դրած է Յովհաննէս Տրատարակութեան վերջ, բացատրելու համար իր ըմբռնումը բանաստեղծութեան մասին, Մանգուսէ Էֆեար թերթի խմբագրութեան խնդրանքին վրայ (1902, Հոկտ. 18, Թ. 450. «Ինչպէս կ'ըմբռնեմ Բանաստեղծութիւնը»): Ասկէ քաղելով կը գնենք ահա հոս. «Բանաստեղծութիւնը կ'ըմբռնեմ ես իբրեւ գերահաշիւ մէկ ոյժը զգացման եւ երեւակայութեան, որ փոքրիկ հպումով մը միայն լոյս, կեանք ու խանդ կ'ընծիւղէ: Մոգական գաւազանն է ան պարիկին որ կը գեղափոխէ, կ'ազնուացնէ ամէն բան: Սիրոյ արտափայլումն է ամէն առարկայի վրայ, բեղնաւոր սիրոյ, ստեղծագործ սիրոյ, գուրգուրանքով եւ գութով հիւսուած աղապատանքներու տաք փարումը դէպի կեանքը, անոր ամէնէն տխուր՝ ինչպէս ամէնէն բարեբաստիկ փուլերուն մէջ. լայն, անհատնում զմայլանքը՝ բնութեան բոլոր տեսարաններուն հանդէպ, եւ գորովը անոր արարածներուն ամէնէն վսեմէն մինչեւ ամէնէն ստորնազոյնին համար. մտամոլութեամբ՝ չորցած չիւղին առջեւ, որ համաստեղծութեան մը չափ կենսականութիւն ունի եւ նոյնքան իմաստուն օրէնքով մը կազմակերպուած է: ... Բանաստեղծութեան համար մեծ պղտիկ նիւթ չկայ բնութեան մէջ: Քերթողը պէտք է ունենայ մանաւանդ պարզ եւ փանաքի էակներու վրայ զմայլելու զգայնութիւնը ուսմէն աւելի, որ վերջալոյսին վրայ լոկ զիտէ սքանչանալ եւ լուսնին շողերուն տակ միայն երազել: ... Բանաստեղծը, իր գերզգայնիկ ներշնչումով գոյն, ձայն, սլացք պէտք է տայ ցամաք բառերուն, եւ տայ նաեւ անոնց կոչերը բոլոր ցաւերուն, եւ ծիծաղը բոլոր երանութիւններուն. փարատէ ձանձրոյթը, սփոփէ թախիծը, վշտակցի սուգերուն, մոռցնէ սրտի զրկանքները, եւ տառապանքները մարդկութեան: ...» եւն:

Սիպիլ այս տողերով շատ ճշգրտօրէն կու տայ բացատրութիւնը իր բանաստեղծութեան նիւթին ու ձեւին: Գրականութեան մէջ սովորական առած մ'է թէ Ոմը մարդն

է, այնպէս է գրուածքին մէջ արտայայտութեան ձեւը կամ ոճը՝ ինչպէս է նկարագրելը գրողին: Սիպիլ փափկութեան ու չորհորհրի անձնաւորիչ էակ մըն էր, ազնիւ ու առաքինի, գորովով ու խանդաղատանքով լեցուն տառապողներու հանդէպ. ճիշտ այդպէս ալ կ'երեւի իր գործին մէջ:

Դեռ կայ նկատելիք անոր արուեստը, որ կրնայ շատերուն օրինակ ծառայել: Շատ սերտօրէն կապուած է ան իր բանաստեղծական զգայնութեան, հոգեկան ներութեան ու ներգաշնակութեան հետ: Այդ իր ստեղծած տողերու երաժշտութիւնը բառերու ներգաշնակ հիւսուածքով՝ վերին աստիճանի յարմար զգեստաւորումն են անոր գաղափարներուն: Եթէ բանաստեղծութիւնը երգ է, եւ երգ մը գերազանցօրէն ազնիւ ու գաշնակաւոր՝ պէտք է ունենայ ներդաշնակութիւնը իբրեւ կարեւորագոյն պայման իր գոյութեան: Այս մասին ալ քերթողուհին կը յայտնէ իր ըմբռնումը.

«Անշուշտ ամէն գեղեցիկ տաղաչափութիւն բանաստեղծութիւն չէ, սակայն տաղաչափութեան ներգաշնակութիւնը, որ պարզապէս կիրթ ճաշակի խնդիր է, անհրաժեշտ պայման մը կը նկատեմ քերթուածի մը կատարելութեան: Ինծի համար բառերու երաժշտութիւնը շատ վեր է նուազի երաժշտութենէն, եւ անոնց լուսեղէն փաւրելումը շատ աւելի արտայայտիչ՝ քան նկարներու երանդները: Աղուոր ձայն մը որ կը կարգայ Ռիչընէն, Վերլէնէն տաղ մը, երկնային վայելք մըն է, որուն ոչ մէկ վայելք կը հաւասարի երկրի վրայ: Կըրնա՞նք ամբողջ օր մը երաժշտութիւն լսել առանց յոգնելու: Նախ կը զմայլինք, յետոյ կը վարժինք, յետոյ կը յոգնինք գոնէ Փիլիքապէս: Բայց օրերով մեր սենեկին մէջ կը կարգանք ու կը կարգանք եւ ոչ միայն չենք ձանձրանար, այլ եւ մեր վերացումին մէջ պահ մը կը մոռնանք իրական կեանքը, մեր բանաստեղծի հոգիովը ապրելու համար»:

Բանաստեղծութեան սէրէն տարուած Սիպիլ քիչ մը կը չափազանցէ հոս. անշուշտ երկար ժամերով բանաստեղծական կտորներու ընթերցումն ալ կը յոգնեցնէ:

Ստուգիւ Սիպիլի քերթուածները իսկական երգեր են եւ իսկական յայելքներ. էարդա՛ եւ վերստին կարդա՛, այնքան հաճելի ու ներգաշնակ՝ որ չի ձանձրացներ: Ան բառերու այս գրաւիչ հմայքը ձեռք բերելու համար գիտէ ընտրել զանոնք եւ զուգել այնպէս իրարու հետ որ անպայման զգալի ըլլայ փափաքուած ներդաշնակութիւնը: Կը տեսնուի որ Սիպիլ շատ ուսումնասիրած է մայր բնութիւնը իր ձայներուն, գոյներուն եւ թրթռացումներուն մէջ. ու ատով դարձած է համակերելի երգիչը բնութեան ու անոր սիրուն, քնքուշ գեղեցկութիւններուն ճարտար ներկայացուցիչը: Կարդացէ՛ք իր «Թիթեոնիկը» եւ կամ «Առուակը» համոզուելու համար: Կ. Պոլսոյ միջավայրը, երկինքը, ծովն ու կանանչ մարգերը, ծաղիկն ու դալարիքը, որոնց հանդէպ յատուկ գուրգուրանք մը կը տածէր խնամելով ածուներու եւ թաղարներու մէջ, իրենց բոյրէն ու գեղեցկութենէն բան մը ձգած են անոր հոգիին խորը: Երաժշտութեան ու ներքին հոգիին խորը ժառանգած է գաշնակութեան զգացումը ժառանգած է նախ իր իսկ մօրմէն Զերաֆէթ Խանճեանէ, որ կիրթաւ կը նուազէր, եւ որուն գաշնակաւոր խաղերը մանուկ Սիպիլի մէջ ձգած են իրենց արձագանքը, այնքան խոր եւ ազդու կերպով՝ որ ամէն կիրթոյն նուազի մը՝ լսուած հեռուէն՝ կը յուզուէր անոր սիրտը (տես Կիթառ քերթուածը, նուիրուած մօրը յիշատակին):

Ոտանաւորի ներգաշնակութիւնը արդիւնք է անտարակոյս կիրթ գաշնակի, ինչպէս ինքն ալ վերեւ ըսաւ արդէն, եւ որ կը կայանայ գեղեցկի ըմբռնումին մէջ. ու Սիպիլ կարծես բնածին գեղեցկասէր հոգի մըն է որ երաժշտութեան զգացումին հետ ունի չափի եւ համեմատութեան զգացողութիւնն ալ:

Կիրթ ճաշակը երեւան կու գայ մանաւանդ լեզուին մէջ: Զարմանալի երեւոյթ մըն է ստուգիւ կարդալ այնքան մաքուր ու վճիռ աշխարհաբար մը՝ ելած այն գըրէնէն՝ որ լեզուական պայքարի հարցին մէջ Բիւզանդ Գէշեանի (Արեւելի խմբագրապետ) դէմ պաշտպանած էր գրաբարի գե-

րիշխանութիւնը: Բնականօրէն կը սպասուէր այդպիսի բուն գրաբարեանէ մը՝ գրաբարախառն լեզու մը՝ իր բանաստեղծութեան մէջ. ընդհակառակն Սիպիլ ըսկզբունքը եւ գործնականը գիտցաւ բաժնել իրարմէ ու թերեւս աւելի ուղիղ է՝ եթէ ըսենք թէ անոր մէջ 1881-էն (Պայքարի թուականը, տես Մասիս, 10 Փետր. եւ յաջորդաբար) վերջ յեղաշրջում մը առաջ եկաւ գիտակից, լուրջ եւ ճաշակաւոր:

Ներգաշնակութեան զգացումը հետեւաբար, լեզուին անխառն մաքրութիւնը, երկուքն ալ արդիւնք հուսկ կիրթ ճաշակի՝ կը ստեղծեն Սիպիլեան արուեստը, որ բիւրեղային գեղեցկութիւն եւ փայլ ունի գաղափարներն ու զգացումները պատկերացնելուն մէջ: Ամէնէն աննշան նիւթն անգամ ոգի ու կեանք կ'առնէ անոր գրչին տակ, զմայլելի կերպարանք կը ստանան անոր մոգական գաւազանին թովչութեամբ մանր ու ուսմէն չտեսնուած էակները՝ դառնալով սրտայոյզ պատկերներ, նկարներ: Գրեթէ բոլոր երգերը (ղնելով անշուշտ յաջողութեան աստիճանաւորում մը անոնց մէջ) ունին յօրինուածքի նուրբ կազմ մը, խնամուած ձեւ ու չափի ալ գիտակից ընտրութիւն՝ յարմար նիւթին կամ մտածութեան, այսպէս Արեւու փառապար աշխոյժ, թեթեւ ընթացք մը, Առուակը զլլալացող, ջուրի ցայտքը զգալ տուող ամանակ մը եւն. ...:

Իբր քերթողուհի Սիպիլ մեծապէս յարգուած էր իր ժամանակակիցներէն: Բժականդիր, խիզախ ու իրապաշտ Գրիգոր Զօհրապ՝ սապէս կ'արտայայտուի անոր մասին. «Իր անհատական կեանքովը պարծանքն է իր սեռին եւ մեծ տաղանդովը մեր բոլոր գրականութեան» (Ծանօթ Դէմքերու մէջ, հրտ. Փարիզ, 1932): Ո'րքան ալ բարեկամական կապով միացած էր Հրանտ Ասատուրի միջոցաւ Քերթողուհիին հետ, Զօհրապ իր ժամանակին անկեղծ, անչափանդիր գրական դատողութիւնն է որ կը յայտնէ այդ տողերով: Կ'աւելցնէ նաեւ թէ ան է «Գրող մը որ հոգիին հետ կը զբաղի, երբեք մարմինին, ու կը վախնամ ըսելու որ սիրտը վեր կը դասէ միտ-

քէն»։ Ու հոս կը դաշի ճիշտ յատկանշական կէտին՝ զոր մենք երկարօրէն հետամուտ եղանք բացատրելու՝ թէ Սիւլիլ հոգիի եւ հոգեկան ձգտումներու գաղափարապաշտ երգիչն է։ Իրմէ առաջ եւ իրմէ վերջ յայտնուած չէ, դէթ մինչեւ այսօր, մեր մէջ բանաստեղծութիւն մը՝ որ այնքան նուրբ, զգայուն քերթողական էջեր տուած ըլլայ։ Հոն կինն է որ երեւան կու գայ ամէն բանէ առաջ. տիրող հիմնական տարրը ու ոգեւորող ոյժը՝ մոգիչ զգացումն է՝ միացած աշխոյժ երեւակայութեան հետ, որ կեանք եւ շարժում կու տայ տեսարանի մը, հեռուոր եւ անցեալ յիշատակի մը, մոռցուած կամ ներկայ դէպքի մը։ Հետեւաբար սիրտն է որ կը խօսի քան միտքը։ Իմաստասիրական բարձր գաղափարներ, հոգեկան կնճիւղներ, կեանքի ու մահուան տիեզերական հարցեր՝ մարդը յաւերժօրէն տաղնապեցնող, չեն զբաղեցնէր զինքը։ Իր թռիչքը այս կատարներուն չի հասնիր. անմատոյց բարձունքներ են անոնք՝ որոնք շատ քիչ բանաստեղծներէ թեւակոխուած են ու անոնք աւելի հանուր մարդկութեան հանճարները կը համարուին քան ազգերու սեպհականութիւններ։

Իրմէ առաջ իբր անդրանիկ զրազիտութիւն՝ կը ճանչնանք մեր արեւմտահայ գրականութեան մէջ Սրբուհի Տիւսարը, Պէշիկթաշեանի ազգասէր ու ազնիւ հոգիին պատուը, որ մեծ արժանիք ունի հայ կնոջ ազատագրութեան ու կրթութեան կարեւորութիւնը շեշտելուն մէջ իր Մայրա, Արաքսիա, եւ Սիրանայշ վէպերով, որքան ալ անոնք իբր փրկական արտագրութիւն՝ չներկայացնեն նկատելի արժէք։ Սիւլիլէ վերջ ունեցանք Զարուհի Գալեմբարեան որ զրեց արձակ եւ ոտանաւոր զործեր ու եղաւ մին եռանդուն աշխատողներէն՝ Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան կազ-

մակերպութեան եւ գործունէութեան մէջ։ Ապա Անայիս (Եւփիմէ Աւետիսեան) զգայուն բանաստեղծուհի, որուն սակայն կը պակսի Սիւլիլի արտայայտութեան կատարելութիւնը եւ շնորհքը։ Յետոյ Զապէլ Եսայեան՝ գրական աւելի լուրջ պատրաստութեամբ, բախտը ունենալով անցնելու Փարիզ եւ Սորպոնի մէջ գրական դասախօսութիւններու ունկնդրելու. իր ուղղութիւնը եղաւ վիպական, եւ իրապաշտ նկարագրով տուաւ կեանքի իրական պատկերներ. լաւ արձակագիր եւ տաղանդաւոր զրազիտուհի է անտարակոյս։ Բայց ոչ մէկն անոնցմէ Սիւլիլի թողած գրական ժառանգութեան ազնուական բնոյթը, անոր քնարերգական սեռի մէջ ձեռք բերած յաջողութիւնը, հրապարակագրական մեծ եռանդն ու գործունէութիւնը, հայ կնոջ կրթութեան ու իմացական եւ բարոյական բարձրութեան մտահոգութիւնը ունեցած է եւ վաստակած բուն ճիւղերով։

Սիւլիլ մեր արդի ժողովրդական գրականութեան մէջ իբր քերթողութիւն՝ իր յատուկ տեղն ունի անշուշտ, եւ ներկայ երիտասարդ զրոյ սերունդը՝ հարկ է որ լուսաւորուի ու ջերմանայ միշտ անոր ազնիւ հոգիին բարութեան, մարդասիրութեան եւ խանդաղատանքի պայծառաշող ճառագայթներով։

* * *

Գրասէր հասարակութիւնը կը սպասէ որ լոյս ընծայուին Սիւլիլի արձակ գրութիւնները ամբողջապէս՝ թէ՛ վիպական եւ թէ՛ հրապարակագրական, ինչպէս որ կը խոստացուի քերթուածներու հրատարակութեան սկիզբը. ատով միայն կարելի պիտի ըլլայ ճանչնալ անոր ազնուական հոգիին բոլոր ծաղիկները ու տեղեկանալ բոլոր գաղափարներուն ու ծրագիրներուն՝ զոր յղացած է եւ ջանացած գործադրել։

Հ. ՄԵՍՐՈՊ ԶԱՆԱՇԵԱՆ

ՔԱԼԱՆԱՅԱԿԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈՐԵԼԵԱՆ

Վ. Հ. ՎԱՐԴԱՆ ՀԱՅՈՒՆԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

Ս. Ղազարու մէջ Մայիս 24-ին, վանական սրբաբոյր ուրախութեան մթնոլորտին մէջ՝ տօնուցաւ Քահանայական Յիսնամայ Յորելեանը Միթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր անդամներէն Վ. Հ. Վարդան Վ. Հացունիին, որ եռանդուն մը վարդան Վ. Հացունիին, որ եռանդուն մը չափ մը հանդիսացած է առաքելական, կրթական եւ մանաւանդ գրական ասպարէզներու մէջ։ Ամէնէն նուիրական օրերէն մին է անտարակոյս քահանայի մը համար՝ յիսուն տարուան իր գործունէութեան յետադարձ աշխարհով հրճուել, իր հոգեկան նուիրագործումին ու Աստուծոյ ծառայութեան եւ հոգիներու փրկութեան համար զոհաբերուած իր էութեան խոնկը՝ վերստին արծարծել Ս. Սեղանի վրայ հանդիսաւոր տօնակատարութեամբ, օրհնելով ու շնորհակալ ըլլալով Աստուծոյ՝ որմէ ալ մեծ պարգեւը ստացած է։ Միթարեանի մը կեանքը, — կրօնաւորի եւ քահանայի, — միանգամայն զոհաբերում մըն է ամբողջապէս ազգին համար գրական անընդհատ գործունէութեամբ, ուղղուած լուսաւորելու եւ բարձրացնելու զայն մեծ եւ գիտակից ազգերու շարքին, առաջ տանելով անմահ Սերաստացիին սկսած մըտաւորական վերածնունդի գործը այժմեան պահանջներու համաձայն։

Հ. Վարդան Վ. Հացունի արդէն ծառայող զէմք մըն է գրական հրապարակի վրայ, եւ նաեւ բարի, ազնիւ հոգիի տէր անձնաւորութիւն մը։

Հոգեզաւտեան տօնի չքեղ հանդիսաւորութեան օրը, որուն հետ կապուած էր իր յիսնամեայ քահանայութեան յորելեանի տարեդարձը, Մեծարդոյ Յորելեան Վարդապետը՝ հոգեկան անխառն եւ աշխար-

հայիններու համար անիմանալի հրճուանքով՝ կը մատուցանէր Անմահ Գառնը բազմաձայն Պատարագի մը դեղեցիկ արարողութեամբ։ Դպիրներու դասը, որ կազմուած էր Վանքի Նորնծալարանի եւ Մ. Ռ. Վարժարանի աշակերտներէն, պատանեկան եռանդուն եւ խանդավառ հոգիի շեշտով, Աստուծոյ ուղղուած զոհաբանական այդ մեծ Աղօթքը աւելի հզօր դարձուցին այն օրը։

Սրբազան արարողութենէն վերջ երբ եղբայրական սեղանի շուրջ բոլորուած էինք՝ միայն մտերիմ հիւրերու մասնակցութեամբ, շատ աւելի մօտէն զգալի էր Մեծ. Յորելեանին զոհունակութեան արտայայտութիւնը իր այն պարզունակ ու բարի ժպիտին մէջ, եւ ատով զինքը պատուողները ինքզինքնին աւելի ուրախ կը զգային։

Ուխտիս Ընդհ. Արքահայրը Գերպ. Սրբապետ Վ. Ուլուհոնեան, ընդհանուր Միաբանութեան կողմէն ուղղեց հետեւեալ շնորհաւորական խօսքերը.

Վերապատուեալ Հայր,

Թոյլ տուէք որ յանուն Միաբանութեան հրճուալից սրտով դամ ներկայացնելու Ուխտիս մերձաւոր եւ հեռաւոր Հայրերու անկեղծ եւ եղբայրական ամենաջերմ շնորհաւորութիւնները, մաղթելով երկար, երջանիկ եւ արեւշատ տարիներ։

Յիսուն տարիներ առաջ քահանայական ձեռնադրութեամբ՝ Սուրբ Հոգին սիրոյ հրաշալի գեղումով զԶեղ մասնակից կ'ընէր Քրիստոսի յաւիտեական քահանայու-